

se (5) prępararent ad gratiam, non tamen sequitur quod etiam pręparatis suffragia Sanctorum non conferant: quia Deus hoc modo pręvidit, & ordinavit ut per horum merita (6) illi gratiam accipiant.

EXPOSITIO TEXTUS.

Pręmittendum est tria esse genera bonorum. Sciendum est, quod ista divisio boni est secundum quantitatem ipsius non absolutam, sed in comparatione ad hominem: unde contingit quod idem secundum diversas comparationes sub diversis membris cadat: potentie enim naturales hominis comparata ad ipsum ejus sunt media, bonę sunt, quia sine eis non recte vivitur; contingit tamen eis recte non uti: comparata vero ad alium, cadunt sub minimis bonis, quia sine auxilio alterius hominis homo potest bene vivere. Sumitur divisio ista secundum diversos gradus in approximatione ad ultimam perfectionem hominis, quę consistit in operatione perfecta, secundum quam contingit recte vivere, ad quam homo quibusdam juvatur quasi organice, & instrumentaliter, ut Philosophus dicit in I. Ethic. cap. xii. sicut sunt bona fortunę: quę quidem non pertinent ad necessitatem recte vivendi, cum sine eis recta vita esse possit; sed sunt sicut expeditia ad rectam vitam, ut homo facilius operetur, his quasi adminiculis sustentatus. Quędam vero sunt quę per se conferunt ad rectam vitam, sicut ministrantia substantiam actus; & hujusmodi computantur inter media bona, sine quibus nullus recte vivit, qui-

DISTINCTIO XXVIII.

Prędicta repetit, ut alia addat, diffinitam assertionem ponens de gratia, & libero arbitrio contra Pelagianos.

ID vero inconcusse, & incunctanter teneamus, liberum arbitrium sine gratia pręveniente, & adjuvante non sufficere ad justitiam, & salutem obtinendam: nec meritis pręcedentibus gratiam Dei advocari, sicut Pelagiana hęresis tradidit. Nam, ut ait Augustinus in I. Libro Retractat. cap. ix. „novi hęretici Pelagiani liberum sic asserunt voluntatis arbitrium, ut gratię Dei non relinquerent locum, quam secundum merita nostra dari asserunt. (1) Pelagianorum enim hęresis omnium recentissima, a Pelagio monacho est exorta. Hi Dei gratię, qua prędestinati sumus, & qua meruimus de potestate tenebrarum, erui intantum inimici sunt, ut sine hac credant hominem posse facere omnia divina mandata. Denique Pelagius a fratribus increpatus, quod nihil tribueret adjutorio gratię Dei ad ejus mandata faciendā; non eam libero arbitrio pręponebat; sed infideli calliditate supponebat, dicens, ad hoc eam dari hominibus, ut quę facere per liberum arbitrium jubentur, facilius possint implere per gratiam. Dicendo utique, Facilius possint implere per gratiam, voluit credi, etiamsi difficilior, tamen posse homines sine gratia facere jussa divina. Illam vero gratiam Dei sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicunt nisi in libero arbitrio, quod nullis suis pręcedentibus meritis ab illo accepit nostra natura: ipso ad hoc (2) tantum juvante nos per suam legem, atque doctrinam, ut discamus quę facere, & quę sperare debeamus; non autem ad hoc per donum Spiritus Sancti, ut quę didicerimus esse faciendā, faciamus. Ac per hoc divinitus dari nobis scientiam consentitur, qua ignorantia pellitur; charitatem autem negant divinitus dari, qua pie vivitur; ut scilicet sit donum Dei scientia, quę sine charitate inflat; & non sit donum Dei ipsa charitas, quę ut scientia non inflat, ædificat. Destruunt etiam orationes quas facit Ecclesia, sive pro infidelibus, & doctrinę Dei resistentibus, ut convertantur ad Deum, sive pro fidelibus, ut augeatur eis fides, & perseverent in ea. Hęc quippe non ab ipso accipere, sed a seipsis homines habere contendunt, gratiam Dei, qua liberamur ab impietate, dicentes secundum merita nostra dari. Parvulos etiam sine ullo peccati originalis vinculo asserunt nasci.“

Hic ponit ea quibus suum confirmant errorem, verbis Augustini contra ipsum utentes.

Quod vero dicunt, sine gratia hominem per liberum arbitrium omnia jussa implere, hujusmodi inductionibus muniunt. „Si, inquit, non potest ea facere homo quę jubentur, non est ei imputandum. (3) Al. pręparent. (6) Al. illam. (7) Al. ratione virtus erit. (1) Nicolai: Et in Lib. de hęres. ad Quodvultdeum hęres. 88. (2) Al. deest tantum.

„ad mortem: sicut tu ipse Augustine in Lib. de libero arbitrio (a) asseris. Quis, inquis, peccat in eo, quod nullo modo caveri potest? Peccatur autem. Caveri igitur potest. Hoc testimonio Augustini Pelagius usus est disputans adversus eum, immo adversus gratiam, sicut Augustinus in Libro I. Retractat. cap. ix. & illud, & alia hujusmodi retractans commemorat, inquit: „In his, atque hujusmodi verbis, meis, quia gratia Dei commemorata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani suam nos tenuisse sententiam; sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est quę peccatur, & recte vivitur, quod his verbis egimus; sed ipsa nisi gratia Dei liberetur, & ut vitia superet adjuvetur, recte a mortalibus vivi non potest.“ Ecce aperte determinat, ex quo sensu illa dixerit, inimicos gratię refellens.

Aliud testimonium Augustini, quo Pelagius pro se utebatur.

Similiter & innitebatur Pelagius verbis Augustini contra gratiam, quę in Libro de duabus Animabus, cap. xii. dicit. „Peccati, inquit, reum tenere quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, summę iniquitatis, & insanie est.“ His auditis, exiit Pelagius, dicens: „Cur ergo parvuli, & illi qui non habent gratiam, sine qua non possunt facere mandata divina, rei tenentur? Hoc autem qua occasione dixerit, in Libro Retractat. I. cap. xv. Pelagio respondens, aperit. Id enim contra Manichęos dixit, qui in homine duas naturas esse contendunt: unam bonam ex Deo; alteram malam ex gente tenebrarum, quę nunquam bona fuit, nec bonum velle potest. Quod si esset, non videretur ei imputandum esse, si non bonum faceret.“

Aliud quod videtur contradicere gratię Dei, addit.

Alibi etiam, Retract. Lib. I. cap. xxii. Augustinus dicit, quod huic gratię contradicere videretur quę justificamur. Ait enim in Lib. contra (3) Adamantium Manichęi discipulum: „Nisi quisque voluntatem suam mutaverit, bonum operari non potest: quod in nostra potestate esse positum Dominus docet, ubi ait, Matth. xii. 33. Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, & fructum ejus malum.“ Quod Augustinus in Retractat. Lib. I. cap. xxii. non esse contra gratiam Dei, quam prędicamus, ostendit. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem; sed ea potestas nulla est, nisi a Deo deret, de quo dictum est, Joan. i. 12. „Dedit eis potestatem filios Dei fieri.“ Cum enim hoc sit in potestate nostra, quod cum volumus facimus; nihil tam in potestate quam ipsa voluntas est. Sed pręparatur a Domino voluntas. Eo ergo modo dat potestatem.

Aliud testimonium ejusdem, quod videtur adversum.

SIC etiam intelligendum est quod in eodem ait, scilicet in nostra potestate esse ut vel inseri bonitate Dei, vel excidi ejus severitate mereamur. Quia in potestate nostra non est nisi quod nostram sequitur voluntatem: quę cum pręparatur a Domino, facile fit opus pietatis, etiam quod impossibile, & difficile fuit. In expositione quoque quorundam propositionum Epistolę ad Romanos, propos. ix. quędam Augustinus interserit quę videtur huic doctrinę gratię adversari: ait enim: „Quod credimus, nostrum est; quod autem bonum operamur, illius est qui credentibus dat Spiritum Sanctum: & paullo post: „Nostrum est credere, & velle; illius autem dare credentibus, & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum Sanctum.“ Quę qualiter intelligi debeant, Augustinus in Libro I. Retractat. cap. xxiii. aperit, dicens: „Verum est quidem a Deo esse quod operamur bonum; sed eadem regula utriusque est, & volendi scilicet, & faciendi: & utrumque ipsius est, quia ipse pręparat voluntatem; utrumque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis. Illa itaque profecto non dixissem, si non scirem etiam ipsam fidem inter Spiritus Sancti munera reperiri.“ Illud etiam diligenter est inspiciendum quod (b) Augustinus in Libro Sententiarum Prosperi, sent. cccxvi. ait, scilicet quod posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturę est hominum; habere autem fidem, sicut habere charitatem, gratię est fidelium: quod non ita dictum est tamquam ex libero arbitrio valeat haberi fides, vel charitas; sed quia aptitudinem naturalem habet mens hominis ad credendum, vel diligendum quę Dei gratia pręvenita credit, & diligit, quod sine gratia non valet.

Testimonio Hieronymi astruit quid tenendum sit de gratia, & libero arbitrio: ubi triplex hęresis inducitur, scilicet Joviniani, Manichęi, & Pelagii.

ID ergo de gratia, & libero arbitrio indubitanter teneamus quod Hieronymus in explanatione fidei catholice ad Damasum Papam, Joviniani, & Manichęi, ac Pelagii (c) errores collidens, docet. „Liberum, inquit, sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos semper indigere Dei auxilio; & tam illos errare qui cum Manichęo dicunt, hominem peccatum vitare non posse; quam illos qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare. Uterque tollit arbitrii libertatem. Nos vero dicimus hominem semper & peccare, &

(3) *Lege Adimantum.*

Ex Edit. P. NICOL. (a) Nempe Lib. III. cap. xviii. (b) Sive potius Prospero Lib. Sentent. Augustini, hoc est ex Augustino collectarum, ut videre est sententia cccxvi. non, sicut prius, cccxv. Ea porro ex Lib. Augustini de Prędest. cap. v. versus finem sumpta est, ut & ad Prosperi marginem adnotatur. (c) Quomodo Pelagii, si nec per umbram Pelagii meminit; immo ipsius Pelagii epistola illa est, quę ad Innocentium I. ab illo scripta, & ad Zozimum Innocentii successorem perlata, sic in verborum superficie, quę regere se fraudulenter voluit, ne damnaretur ejus error, visa est orthodoxum, & catholicum sensum continere, ut Hieronymi putari poterit, ex quo etiam citat S. Thomas: etsi nescio quid in ea fraudulentum, & erroneum Augustinus detexit.

„ & non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrii. Hæc est fides quam in catholica Ec-
clesia didicimus, & quam semper tenuimus. “

DIVISIO TEXTUS.

ARTICULUS I.

Utrum homo possit facere aliquod bonum sine gratia.

1. 2. quest. cix. art. 2. & de ver. quest. xxiv. art. 14.

Postquam determinavit de gratia secundum veri-
tatem, hic excludit quosdam errores circa gra-
tiam: & dividitur in partes duas. In prima excludit
errorem Pelagii, qui gratia derogabat; in secunda
excludit errorem Joviniani, & Manichæi, qui ne-
gabant liberum arbitrium, ibi: *Id ergo de gratia, &
libero arbitrio indubitanter tenemus quod Hierony-
mus... docet.* Prima dividitur in duas. In prima
narrat positiones Pelagii; in secunda inducit ratio-
nes ipsius, ibi: *Quod vero dicunt, hominem sine gra-
tia per liberum arbitrium omnia jussa implere, hujus-
modi inductionibus muniunt.* Ponuntur ergo quatuor
rationes: quarum prima est, quod sine gratia potest
homo perfecte legem Dei implere ex solo libero ar-
bitrio, quamvis gratia ad hoc detur ut facilius ho-
mo impleat, ad quod etiam nos Deus juvat instruendo
per suam legem. Secunda positio consequens ex
prima est, quod non oportebat orare neque pro fi-
delibus, neque pro infidelibus, cum ex seipsis ho-
mines bene, vel male operari habeant; & hoc ibi:
Destruunt & orationes quas facit Ecclesia. Tertia est,
quia dicunt, quod homo ex propriis actibus gratiam
Dei mereatur, ibi: *Gratiam Dei, qua liberamur ab
impetate, dicentes secundum merita nostra dari.* Quar-
ta est, quia hominem sine peccato originali nasci di-
cunt, & hoc ibi: *Parvulos etiam sine ullo peccati ori-
ginalis vinculo asserunt nasci.*

Quod vero dicunt sine gratia hominem per liberum
arbitrium omnia jussa implere, hujusmodi inductioni-
bus muniunt. Hic ponitur confirmatio prædictarum
rationum; & dividitur in partes sex, secundum sex
auctoritates Augustini quæ inducuntur, ex quibus
error Pelagii confirmari videtur. Secunda incipit ibi:
(1) *Similiter etiam innitebatur Pelagius verbis Augu-
stini; tertia ibi: Alibi etiam Augustinus dicit; quarta
ibi: Sic etiam intelligendum est quod in eodem ait;
quinta ibi: In expositione quoque quarundam propo-
sitionum Epistolæ ad Romanos quædam Augustinus in-
serit quæ videntur huic doctrinæ gratiæ adversari; sex-
ta ibi: Illud etiam diligenter est inspiciendum.*

QUÆSTIO I.

HIC quinque queruntur.
Primo. Utrum sine gratia homo aliquod bonum
facere possit.

Secundo. Utrum sine gratia possit homo vitare
peccatum.

Tertio. Utrum homo sine gratia possit mandatum
legis implere.

Quarto. Utrum sine gratia, saltem gratis data,
possit se homo ad gratiam preparare.

Quinto. Utrum sine gratia possit homo scientiam
veritatis habere.

(1) Al. Aliter. (2) Vulgata: Non quod sufficientes
scientia nostra ex Deo est. (3) Al. additur quæ est.

lia, & honesta, & altera sensibilis, secundum quam
pronus est ad appetendum, & ad concupiscendum
ea quæ sunt delectabilia secundum sensum; ideo
ad hæc duo respicientes hæretici, contrarias hære-
ses ex eadem radice prodeuntes confecerunt: quo-
rum quidam, scilicet Joviniani, attendentes ad in-
tellectualem naturam, hominem de necessitate bene
operari, & nunquam posse peccare asserebant; alii
vero, scilicet Manichæi, respicientes ad naturam sen-
sibilem, quam secundum se malum esse dicebant, &
à malo deo originem habuisse, dixerunt, quod ho-
mo de necessitate peccat, nec bonum facere potest:
in hoc penitus liberum arbitrium utriusque destruen-
tes: non enim esset homo liberi arbitrii, nisi ad eum
determinatio sui operis pertineret, ut ex proprio ju-
dicio eligeret hoc, aut illud, ut supra dictum est.

Et ideo alii naturam liberi arbitrii salvare volen-
tes, in alium errorem prolapsi sunt, scilicet Pelagia-
ni, facultatem liberi arbitrii ampliantes; dicunt enim,
quod quia liberum arbitrium de se non est determi-
natum ad aliquod opus, sed ex ipso pendet determi-
natio cujuscumque operis; ideo homo per liberum
arbitrium in quodlibet bonum opus potest sine ali-
qua gratia superaddita, etiam in opus meritorium:
non attendentes quod opus meritorium non determi-
net genus actus, sed efficaciam. Genera enim actuum
distinguuntur secundum diversitatem objectorum:
& quia liberum arbitrium ad nullum objectum deter-
minatum est, ideo in quodlibet genus actus ex se
potest; ut videlicet facere fortia, & justa, & hujus-
modi. Sed actus meritorius habet efficaciam exce-
dentem naturalem virtutem, in quantum est efficax
ad illud præmium consequendum quod facultatem
naturæ excedit: & ideo quod opus sit meritorium,
non potest liberum arbitrium ex seipso, nisi suble-
vetur per habitum qui etiam naturæ facultatem ex-
cedat, qui gratia dicitur.

Et ideo secundum fidem catholicam, in medio
contrariorum hæresum incedendum est, ut scilicet
dicamus hominem per liberum arbitrium & bona,
& mala facere posse; non tamen in actum merito-
rium exire sine habitu gratiæ, sicut etiam non po-
test homo sine habitu virtutis acquisitæ talem actum
facere qualem facit virtuosus quoad modum agendi,
licet possit tale facere quantum ad genus operis, ut
ly per se non excludat divinam causalitatem, secun-
dum quod ipse Deus in omnibus operatur ut univer-
salis causa boni, ut dicitur Isa. xxvi. 13. *Omnia ope-
ra nostra operatus es (1) in nobis Domine: sed exclu-
dit habitum aliquem creatum naturalibus superad-
ditum.*

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra
dixit Magister, gratia dupliciter dicitur: uno modo
donum gratuitum; alio modo ipse Deus gratis dans.
Dona autem gratuita proprie dicuntur quæ natura-
libus superaddita sunt: sine quibus donis homo mul-
ta bona facere potest, quamvis non meritoria; nihil
tamen boni potest facere sine gratia Dei, secundum
quod intelligitur gratia ipse Deus gratis dans, eo quod
ipse est principium omnis boni, non tantum in ho-
minibus, sed etiam in aliis creaturis: & sic intelligen-
dum est quod dicitur, loc. cit. *Sine me nihil potestis
facere:* & sic etiam potest intelligi quod Apostolus
dicit, quod non sumus sufficientes cogitare aliquid à
nobis quasi ex nobis. Vel intelligendum est de cogita-
tione illorum quæ ad fidem pertinent, quæ capaci-
tatem naturalis rationis excedunt; & ad hæc homo
In II. Sent. Tom. II.

(1) Vulgata omittit in. (2) Nicolai imminuta. Forte etiam infra imminutum.

sufficiens non est sine gratia fidei.
Unde patet responsio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod Deus non tantum
juvat nos ad bene agendum per habitum gratiæ, sed
etiam interius operando in ipsa voluntate, sicut in
qualibet re operatur, & exterius occasiones, & au-
xilia præbendo ad bene agendum; & sine his om-
nibus nullus bene facere potest; oportet enim quod
sicut motus difformes regulantur à motu uniformi,
ita voluntates nostræ, quæ in bonum, & malum fle-
cti possunt, dirigantur ab illa voluntate quæ non nisi
recta esse potest. Vel dicendum, quod intelligit de
bono meritorio.

Ad quartum dicendum, quod aliquis potest dici
justus dupliciter: vel justitia civili, vel justitia in-
fusa. Justitia autem civili potest aliquis justus effici
sine aliqua gratia naturalibus superaddita; non au-
tem justitia infusa. Neutra tamen justitia consistit
in hoc quod est justa operari: non enim quicumque
justa operatur, justus est; sed qui hæc operatur sicut
justus, ut II. Eth. dicitur. Unde non sequitur,
si etiam justitia civilis sine gratia haberi non posset,
quod homo per liberum arbitrium non posset justa
operari.

Ad quintum dicendum, quod bonum opus dicitur
dupliciter. Vel opus quod est à virtute procedens,
ea informatum; & hoc opus bonum naturalem per-
fectionem rationis excedit, sive sit virtus acquisita,
sive infusa: unde talis actus non elicitur à potentia
nisi sit per habitum virtutis perfecta. Est autem aliud
bonum opus etiam virtutem antecedens, quod vir-
tutem acquisitam causat, & ad infusam disponit,
ut patet in eo qui justa operatur, non sicut justus,
quia indelectabiliter; & talis operatio naturalem per-
fectionem rationis non excedit, quia tota rectitudo
hujus operis est secundum regulam rationis, in qua
sunt principia juris, quibus opus bonum regulatur;
nisi forte secundum quod qualibet operatio excedit
potentiam, sicut complementum ejus.

ARTICULUS II.

Utrum homo sine gratia possit vitare peccatum.

1. 2. quest. cix. art. 8. & III. cont. Gent. cap. clx.
& de ver. quest. xxiv. art. 12.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod
homo sine gratia non possit peccatum vitare.
Primo per hoc quod supra, dist. xxv. Magis-
ter dixit, quod homo ante reparationem gratiæ, per
liberum arbitrium non potest non peccare etiam mor-
taliter. Ergo sine gratia homo vitare non potest pec-
catum.

2. Præterea. Per peccatum in aliquo libertas ar-
bitrii (2) immutata est. Sed homo in primo statu hoc
habuit quod bonum facere poterat, sed non merito-
rium in statu naturalium. Ergo saltem in hoc per
peccatum etiam immutatum est liberum arbitrium,
quod homo vitare peccatum non possit.

3. Præterea. Augustinus dicit in Libro de vera
Relig. cap. xiiii. quod natura superba necesse habet
alii invidere: eadem autem ratione qui est in uno
peccato, necesse habet in aliud peccatum cadere. Sed
quantum ad præsentem statum, quilibet homo vel
est in peccato, vel in statu gratiæ. Ergo videtur quod
si non est in gratia, peccatum vitare non possit.

Mm Pre-